

SUSTAINABLE DIRECTIONS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF USING FORMS OF CUSTOMS CONTROL

Barotov Alisher G'afor o'gli¹

¹ Master of the Customs Institute of the State Customs Committee of the Republic of Uzbekistan
Master of the Customs Institute of the State Customs Committee of the Republic of Uzbekistan

<https://doi.org/10.5281/zenodo.4974175>

ARTICLE INFO

Received: 05th June 2021

Accepted: 10th June 2021

Online: 15th June 2021

KEY WORDS

customs authorities, the World Customs Organization, Eurasian Economic Union, the Customs Code, customs control, customs clearance, customs regime, risk management system, foreign trade operations.

ABSTRACT

This article discusses the issues of increasing the efficiency of the application of forms of customs control.

This article also provides for the creation of measures to ensure the implementation of customs control.

БОЖХОНА НАЗОРАТИ ШАКЛЛАРИНИ ҚЎЛЛАШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ

Баротов Алишер Гаффор ўғли¹

¹ ЎзР ДБҚ Божхона институти магистранти

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 05-iyun 2021

Ma'qullandi: 10-iyun 2021

Chop etildi: 15-iyun 2021

KALIT SO'ZLAR

божхона органлари, Жаҳон божхона ташкилоти, Евроосиё иқтисодий иттифоқи, Божхона кодекси, божхона назорати, божхона расмийлаштируви,

ANNOTATSIYA

Ушбу мақолада божхона назорати шакллари қўллаш самарадорлигини оширишнинг устувор йўналишлари акс эттирилган.

Шунингдек, мазкур мақолада божхона назоратини амалга оширишни таъминлаш бўйича чора-тадбирлар яратиш хусусида сўз юритилган.

*божхона режими, хавфни
бошқариш тизими,
ташқи савдо
операциялари.*

Божхона назоратини такомиллаштириш муаммолари бир нечта илмий адабиётларда ёритиб берилган. Жумладан, АҚШ, Европа ва Японияда божхона назорати самарадорлигини ошириш ва божхона ҳуқуқбузарликларининг олдини олиш мақсадида бир қатор божхона рискларини бошқариш технологияси ишлаб чиқилди. Хорижда янги божхона назорати тизимлари ва тубдан янгиланган божхона назорати воситаларини автоматлаштириш усуллари фаол жорий этилмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг иқтисодий ривожланишнинг инновацион тамойилига ўтиши, республиканинг жаҳон хўжалигига самарали интеграциялашуви учун қулай истиқболларни шакллантириш, ташқи иқтисодий фаолият кўлами, табиати ва шаклларининг ўзгариши божхона назоратини такомиллаштириш ва Ўзбекистон Республикасида божхона назоратини ривожлантириш стратегиясини ишлаб чиқиш учун шарт-шароитларни шакллантиради.

Ўзбекистон Республикасида божхона назоратининг стратегик мақсади Ўзбекистон Республикасининг иқтисодий хавфсизлиги даражасини ошириш, Ўзбекистон иқтисодиётига инвестиция жалб этиш учун қулай шарт-шароитлар яратиш, давлат бюджети даромадлар қисмини ошириш, ички ишлаб чиқарувчиларни ҳимоя қилиш, интеллектуал мулк объектларини ҳимоя қилиш, божхона

назоратининг сифати ва самарадорлигини ошириш орқали ташқи савдо фаолиятини рағбатлантиришдан иборат.

Божхона назоратини такомиллаштириш божхона операцияларини такомиллаштиришни ва божхона технологияларини ривожлантиришни, унинг қонунга бўйсунувчи иштирокчилари учун ташқи иқтисодий фаолият юритиш учун янада қулай шарт-шароитлар яратиш орқали хўжалик юритувчи субъектларнинг адолатли рақобатини рағбатлантиришни, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси иқтисодий хавфсизлигига таҳдидларга фаол жавоб беришни ўз ичига олади.

Бу соҳадаги асосий вазифалар қуйидагилар:

- ахборот базасини кенгайтириш, тизимлаштириш ва такомиллаштириш, шу жумладан давлатнинг бошқа ижрои этувчи органларининг ахборот ресурсларидан фойдаланиш орқали товарларни чиқариб юбориш тўғрисидаги қарорларнинг ўз вақтида ва амал қилишини таъминлаш;

- мажбурий олдиндан хабар бериш механизмларини амалга ошириш;

- Ўзбекистон Республикаси давлат чегараси орқали назорат пунктларида давлат назоратини амалга ошириш билан боғлиқ операцияларни амалга оширувчи божхона органлари технологиясини такомиллаштириш;

- Ўзбекистон Республикаси давлат чегарасига яқин жойларда товарларни божхона назорати ва божхона расмийлаштирувини амалга ошириш доирасида божхона технологияларини ривожлантириш, мамлакатнинг яқин йилларда Евроосиё Иқтисодий Иттифоқига қўшилишини ҳисобга олган ҳолда назорат тартибларини янада соддалаштириш ва оптималлаштириш, жумладан, товарларни масофадан чиқариш технологиясидан фойдаланиш амалиётини кенгайтириш;

- товарларни автоматик режимда чиқариш бўйича қарорлар қабул қилиш билан боғлиқ божхона назорати жараёнларини автоматлаштириш;

- товарларни электрон шаклда декларациялаш вақтида божхона операцияларини тезлаштириш;

- божхона назоратида танлаб олиш тамойилини амалга ошириш мақсадида ташқи иқтисодий фаолият иштирокчиларини тоифалаш орқали рискларни бошқариш тизими доирасида субъектив ёндашувни ишлаб чиқиш;

- иқтисодиётнинг устувор тармоқларини аниқлаш ва ривожлантириш, жозибатор инвестиция муҳитини яратиш, шунингдек, божхона назоратига соҳавий ёндашувни қўллаш;

- Ўзбекистон Республикаси давлат чегарасидан товарлар ва транспорт воситалари ҳаракатини назорат қилиш соҳасидаги функцияларни бажаришда идоралараро электрон ҳамкорликни таъминлаш;

- товарлар чиқариб юборилгандан кейинги божхона назоратини такомиллаштириш;

- божхона назорати шаклларини қисқартириш йўли билан божхона назорати шаклларини такомиллаштириш, шунингдек божхона назоратини таъминлаш чора-тадбирларини яратиш.

Божхона назоратини такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари сифатида қуйидаги жиҳатларни кўриб чиқиш мақсадга мувофиқ.

1. Товарлар чиқариб юборилгандан кейинги божхона назоратини такомиллаштириш

Товарлар чиқариб юборилгандан кейинги божхона назорати божхона назорати тизимининг ажралмас элементи ҳисобланади. Товарлар чиқариб юборилгандан кейинги божхона назорати тизимини ривожлантириш зарур ҳуқуқий асосларни яратиш ва услубий қўллаб-қувватлашни назарда тутати.

Товарлар чиқариб юборилгандан кейинги божхона назоратининг асосий мақсади қуйидагилар:

- Ўзбекистон Республикаси божхона чегарасидан товарларнинг ноқонуний ҳаракатланиши ва уларнинг республика ҳудудида келгусида муомалада бўлиши фаолияти иқтисодий жиҳатдан амалий бўлмайдиган қилишига шароит яратиш;

- божхона операциялари вақтини қисқартириш ва натижада ташқи савдони ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар яратиш мақсадида узлуксиз назорат тизимини яратиш (товарларни чиқариб юборилгандан кейинги божхона назоратини амалга оширишдан олдин дастлабки ахборот ва божхона декларациясини тақдим этиш).

Ушбу мақсадларга эришиш учун куйидаги ўзаро боғлиқ вазифаларни ҳал этиш мақсадга мувофиқ:

✓ товарлар чиқариб юборилгандан кейинги божхона назоратини норматив ҳуқуқий тартибга солишни ва унинг методологиясини такомиллаштириш, уни Евроосиё Иқтисодий Иттифоқига қўшилиши режалаштирилаётганлиги муносабати билан иттифоқнинг божхона қонунчилиги доирасида мослаштириш;

✓ божхона текширувларини режалаштириш ва божхона назорати бўйича объектларни самарали танлаш бўйича ахборот қарорларини қабул қилиш имконини берувчи товарлар чиқариб юборилгандан кейинги божхона назоратининг ахборот базасини такомиллаштириш, божхона органлари ва ташқи иқтисодий фаолият иштирокчиларини таснифлаш ва умумлаштириш натижасида олинган маълумотларни таҳлил қилиш;

✓ аудиторлик усуллари ва текшириш фаолиятини стандартлаштириш асосида товарлар чиқариб юборилгандан кейинги божхона назоратининг услубий асосини яратиш;

✓ божхона текширувларини ташкил этишда давлат ижро этувчи органларининг интрадепартаментал ва идоралараро ўзаро ҳамкорлиги механизмларини такомиллаштириш, шу жумладан солиқ ва бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар билан ҳамкорликда мувофиқлаштирилган текширувлар ўтказиш;

✓ Ўзбекистон Республикаси божхона қонунчилигини такомиллаштириш, божхона назоратининг турли шакллари

қўллаш тартибини мувофиқлаштириш, товарлар чиқариб юборилгандан кейинги божхона назорати (божхона аудити) бўлимлари томонидан мувофиқлаштирилган божхона текширувларини ташкил этиш ва ўтказиш мақсадида Божхона Иттифоқига аъзо давлатлар божхона хизматлари ўртасида халқаро ҳамкорликни ривожлантириш.

Ўзбекистон Республикаси божхона хизмати органлари ривожланишининг белгиланган йўналишининг мақсадли кўрсаткичлари куйидагилар:

- хавф бошқариш тизимини қўллаш ва божхона соҳасида ташқи иқтисодий фаолият иштирокчиларини тоифаларга ажратиш натижалари асосида божхона текширувлари улуши, умуман олганда божхона текширувлари;

- Ўзбекистон Республикасининг божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузиш белгиларининг мавжудлиги тўғрисидаги маълумотлар асосида ўтказилган текширишлар самарадорлиги.

2. Интеграция жараёнларини жадаллаштириш ва божхона назоратида халқаро ҳамкорликни ривожлантириш

Хорижий давлатларнинг божхона ва бошқа ваколатли органлари ҳамда божхона масалалари ва халқаро жиноятчиликка қарши кураш билан шуғулланувчи халқаро ташкилотлар билан ташқи савдо учун қулай шарт-шароитлар яратиш ва Ўзбекистон Республикасининг божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилишини таъминлаш манфаатлари йўлида

халқаро стандартларга мувофиқ халқаро ҳамкорлик амалга оширилади.

Божхона назорати тизими самарадорлигини баҳолаш учун бугунги кунда қўлланилаётган мезонларнинг аксарияти жуда аниқ бўлиб, божхона назоратининг моҳияти ва мақсадини акс эттирмайди. Божхона органлари фаолиятини тавсифловчи божхона органлари томонидан божхона бошқарувининг замонавий шароитида қўлланиладиган “Бизнесни юритиш” услубияти божхона назоратини таҳлил қилиш учун кам қўлланилади.

Божхона маъмуриятининг энг яхши амалиётида Жаҳон божхона ташкилоти томонидан ишлаб чиқилган божхона назоратини тавсифловчи индикаторлар (кўрсаткичлар) қўлланилади, уларнинг аксарияти Монголияда, шунингдек Россияда божхона назорати самарадорлигини таҳлил қилиш мақсадида фойдаланилмайди. Шу сабабдан, у Мўғулистон божхона органлари назорат фаолиятини баҳолаш учун ЖБТ ва халқаро божхона ҳамжамияти тажрибасидан фойдаланиш мақсадга мувофиқ бўлади.

Бугунги кунда кўплаб халқаро ташкилотлар ва халқаро молия институтлари божхона назоратини, шунингдек, савдо ва транспорт ташувларини соддалаштириш ҳамда чегарадан ўтиш тартиб-қоидалари бўйича стандартлар ва тавсияларни ишлаб чиқиш ва чоп этишда фаол ҳисса қўшмоқда.

Шундай қилиб, божхона органлари фаолиятини баҳолаш учун ягона тизимни ишлаб чиқиш учун асос бўлиб хизмат қиладиган халқаро шартнома ёки конвенцияни тузиш

талаб этилади. Халқаро экспертларнинг фикрига кўра, бундай ҳужжатни БМТ халқаро конвенциясига (БМТ Европа иқтисодий комиссияси) ва чегараларда товарларни назорат қилиш шартларини уйғунлаштириш ва божхона процедураларини соддалаштириш бўйича қайта кўриб чиқилган Жаҳон божхона ташкилотининг халқаро конвенциясига махсус илова шаклида бериш мантиқий бўлади.

Бу соҳадаги асосий вазифалар қуйидагилар:

- Ўзбекистон Республикаси божхона хизматининг халқаро ҳамкорлик институтлари ва регионал иқтисодий иттифоқлардаги иштирокини кенгайтириш;

- Ўзбекистон Республикаси божхона органлари ҳуқуқни муҳофаза қилувчи бўлинмаларининг хорижий давлатлар божхона хизматлари ва халқаро ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ташкилотлар билан халқаро ҳамкорлигини ривожлантириш;

- Евроосиё иқтисодий ҳамжамиятида интеграция жараёнларини ривожлантиришни жадаллаштириш, Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги, Шанхай ҳамкорлик ташкилоти ва Ўзбекистон Республикаси иштирокидаги бошқа халқаро ва минтақавий ташкилотлар билан алоқаларни мустаҳкамлаш;

- Ўзбекистон Республикаси божхона хизматининг хориждаги ваколатхоналари тармоғини ошириш орқали хорижий давлатлар божхона хизматлари билан халқаро ҳамкорликни ривожлантириш.

Ўзбекистон Республикаси божхона хизмати ривожланишининг ушбу йўналишининг мақсадли

кўрсаткичи бу божхона органларини олдиндан хабардор қилиш, божхона масалаларида ўзаро ҳамкорлик ва ёрдам кўрсатиш тўғрисидаги битимлар сони ҳисобланади.

3. Ўзбекистон Республикасида божхона назоратини таъминловчи чора-тадбирларни ишлаб чиқиш

Ўзбекистон Республикаси Божхона кодекси 21-моддаси 2 бандига асосан, божхона назорати Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатлари ва халқаро шартномаларига риоя этилишини таъминлаш учун божхона органлари томонидан амалга ошириладиган, шу жумладан хавфни бошқариш тизими қўлланилган ҳолда амалга ошириладиган чора-тадбирлар мажмуидир.

А.А.Костиннинг сўзларига кўра, божхона органлари томонидан амалга ошириладиган чора-тадбирлар мажмуи сифатида божхона назорати шакллари, усуллари ва услублари тушунилади, бу комплексда божхона назоратининг мазмуни шакллантирилади¹.

Божхона назорати божхона қонунчилигига риоя этилишини таъминлаш, шунингдек божхона иши соҳасидаги вазифаларни амалга ошириш, самарадорликни ошириш ва божхона органлари фаолиятини оптималлаштириш мақсадида божхона органларининг ихтисослаштирилган назорат фаолияти деб ҳам тушунилади².

Шу билан бирга, бугунги кунга келиб, ушбу таърифларнинг аниқ

ҳуқуқий регламенти мавжуд эмас: божхона қонунчилигида божхона назоратининг шакллари ва усуллари, божхона назорати шакллари ва уни амалга ошириш усуллари ўртасидаги муносабатлар ҳақидаги саволларга аниқ жавоб берилмаган.

Шуни таъкидлаш лозимки, божхона назорати шакли деганда божхона органи мансабдор шахсининг фаолияти, шу жумладан, ташқи савдо субъектлари томонидан Божхона Иттифоқининг божхона қонунчилиги қоидаларига риоя этилишини текшириш мақсадида муайян усул, восита ва усуллардан фойдаланиш тушунилади³.

Божхона назорати усули – божхона назоратини амалга ошириш усуллари мажмуи⁴. Бу божхона операцияларининг қонунийлигини текшириш, ҳуқуқбузарлик ва жиноятларни аниқлашнинг ўзига хос усули, ўрганилаётган ҳодисаларни билиш усулидир.

Божхона назорати шаклининг асоси ва мазмуини назорат ҳаракатларини ташкил этиш ва ўтказишнинг ўзига хос йўллари ташкил этади. Шу билан бирга, божхона назорати усуллари божхона назоратининг танланган шаклини энг самарали амалга ошириш учун божхона органлари томонидан қўлланиладиган ҳаракатлар тизимидир⁵.

¹ Костин А.А. Организация таможенного контроля товаров и транспортных средств. –СПБ.: ИЦ Интремедиа, 2013.–С. 16

² Из определения Косов А.А. Таможенный контроль как способ обеспечения законности: дис. канд. юрид. наук. — М., 2005.-С.91

³ Таможенное регулирование в Таможенном союзе в рамках ЕврАзЭС: учебник / под общей редакцией В.А. Шамахова.–М.: Софт Издат, 2012.–С. 259

⁴ Костин А.А. Организация таможенного контроля товаров и транспортных средств.–СПБ.: ИЦ Интремедиа, 2013.–С. 18

⁵ Халипов С.В. Таможенный контроль (административно-правовой анализ) : учебно-

Аслида, бу божхона назорати шакли эмас, балки уларни қўллашни осонлаштириш учун мўлжалланган ва ҳужжатлар ва маълумотлар, товарлар ва транспорт воситалари, шахслар, ҳудудлар ва биноларни текшириш мақсадида мўлжалланган.

Шу билан бирга, бугунги кунда айрим тадқиқотчилар “божхона назорати” ва “божхона операциялари”ни тенглаштирадилар, улар божхона қонунчилигига риоя этилишини таъминлаш мақсадида шахслар ва божхона органлари томонидан амалга ошириладиган ҳаракатлар деб тушунилади⁶.

Божхона назоратининг самарадорлиги ва такомиллашуви божхона назоратининг шакллари, усуллари ва усулларини тўғри танлашга боғлиқ деган нуқтаи назар мавжуд. Бироқ, бугунги кунга келиб, қўлланиладиган божхона назорати чора-тадбирларининг ушбу тўғри комбинациясини, яъни усуллар, шакллар ва услубларини аниқлашга имкон берувчи методология йўқ.

Ўзбекистон Республикаси Божхона кодексининг 188-моддасида божхона назоратининг қуйидаги шакллари келтириб ўтилган:

- ҳужжатлар ва маълумотларни текшириш;

- оғзаки сўров;
- ахборот олиш;
- божхона кўздан кечируви;
- товарларнинг

тамғаланганлигини текшириш;

- божхона кўриги;
- шахсий кўрик;

- божхона идентификациялаши;
- божхона кузатуви;
- бинолар ва ҳудудларни текшириш;

- товарларни ва транспорт воситаларини ҳисобга олиш, уларни ҳисобга олиш тизимини текшириш ҳамда ушбу товарларни ва транспорт воситаларини инвентаризация қилиш;

- товарлар чиқариб юборилганидан кейинги божхона назорати.

Эътибор берадиган бўлсак, миллий қонунчиликда божхона назоратини таъминлаш чора-тадбирлари божхона назорати шакллари сифатида берилганини кўриш мумкин.

Божхона назоратини самарали амалга ошириш учун божхона назорати шакллари қисқартириш ва божхона назоратини таъминлаш чора-тадбирларини яратиш зарур деб ҳисоблаймиз.

Шу муносабат билан божхона назорати шакллари 12 та шаклдан 7 та шаклгача камайтиришни таклиф этамиз. Шундай қилиб, божхона назорати шакллари қуйидаги кўринишда бўлади:

- тушунтиришлар олиш;
- божхона, бошқа ҳужжатлар ва (ёки) маълумотларни текшириш;
- божхона кўздан кечируви;
- божхона кўриги;
- шахсий божхона текшируви;
- бино ва ҳудудларни божхона кўригидан ўтказиш;

- товарлар чиқариб юборилгандан кейинги божхона назорати.

Шунингдек, қуйидаги кўринишлардаги божхона назоратини

практическое пособие. – М. Издательство Таможня.Ру, 2005.-С. 76

⁶ Пп. 29 п. 1 ст. 4 ТК ТС

амалга оширишни таъминлаш бўйича чора-тадбирлар яратиш таклиф этилади:

- 1) оғзаки сўров ўтказиш;
- 2) божхона назорати учун зарур бўлган ҳужжатларни ва (ёки) маълумотларни талаб қилиш, талаб қилиш ва қабул қилиш;
- 3) божхона кўригини ўтказишда товарлар намуналари ва (ёки) намуналарини олиш;
- 4) товарлар, ҳужжатлар, транспорт воситалари, бинолар ва бошқа жойларни аниқлаш;
- 5) божхона назоратининг техник воситалари, бошқа техник воситалар, божхона органларининг сув ва самолётларидан фойдаланиш;
- 6) божхона ҳамроҳлигида кузатувни амалга ошириш;
- 7) юкларни ташиш маршрутини белгилаш;
- 8) божхона операциялари амалга ошириладиган товарларни божхона назорати остида сақлаш;
- 9) мутахассисни жалб қилиш;
- 10) товарлар ва транспорт воситаларига нисбатан юк ва бошқа операцияларни бажаришни талаб қилиш;
- 12) визуал кузатувни амалга ошириш;
- 13) товарлар ҳисоби тизимининг мавжудлиги ва товарлар ҳисобини юритилишини текшириш.

Юқоридагиларда келиб чиқиб, қуйидаги хулосаларга келиш мумкин бўлади.

Божхона назорати божхона маъмурчилигининг иқтисодий воситаси ва илмий соҳада ҳуқуқий ҳодиса сифатида етарли даражада ўрганилмаган. Бу ҳол кўпинча божхона

назоратининг ўзбошимчалик билан талқин қилинишига сабаб бўлади, унинг тартибга солиш мазмунидан фарқ қилади. Божхона назорати бўйича мавжуд илмий қоидалар ташқи савдо иштирокчиларига божхона органлари томонидан тақдим этилган хизмат сифатида ва ушбу ёндашув асосида таклиф этилган оммавий хизмат моделлари ҳуқуқ назарияси ва халқаро тажрибага зиддир.

Ўзбекистон Республикаси Божхона кодекси қоидаларини ҳисобга олган ҳолда, бир томондан, божхона назорати божхона қонунчилигига риоя этилишини таъминлаш мақсадида божхона органлари томонидан амалга ошириладиган божхона операцияларининг алоҳида гуруҳи сифатида тушунилиши мумкин. Назарий ва ҳуқуқий даражада бундай операцияларнинг таснифи ва турлари тақдим этилмаган.

Бироқ, бу ёндашув объектив ҳақиқатга тўлақонли мос келмайди, чунки божхона назорати ва божхона операциялари турли хил ҳуқуқий ҳодисалардир. Божхона назорати ва божхона операциялари – божхона қонунчилигига риоя этилишини таъминлаш мақсадида божхона органлари томонидан амалга ошириладиган ҳаракатлар саналади. Шу билан бирга, божхона назоратида бу қонунда белгиланган назорат усуллари, услублари ва шакллари комбинациясини қўллашга асосланган ваколатли шахс (божхона органи)нинг назорат фаолиятидир.

Бугунги кунга келиб божхона назоратини такомиллаштириш бўйича илмий-услубий аппаратни ишлаб чиқиш ва божхона маъмурчилиги амалиётида

қўллаш мақсадида божхона (индикаторлари)ни ишлаб чиқиш
назоратининг тегишли кўрсаткичлари долзарб масала бўлиб қолмоқда.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “Божхона процедураларини соддалаштириш ва уйғунлаштириш тўғрисидаги халқаро конвенция” (*Киото конвенцияси, 18.05.1973 й.*).
2. ЕвроОсиё иқтисодий иттифоқи Божхона кодекси (*27.11.2009 й.*)
3. Ўзбекистон Республикаси Божхона кодекси. – Т.: Ўзбекистон, 2016. – Б. 189.
4. Ўзбекистон Республикасининг қонуни “Давлат божхона хизмати тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида. ЎРҚ-502-сон. 18.10.2018 й
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 5 июндаги “Божхона маъмурчилигини ислоҳ этиш ва Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона хизмати органлари фаолияти самарадорлигини ошириш тўғрисида”ги ПФ-6005-сон Фармони